

Δεύτερη έρευνα για την ποιότητα ζωής στην Ευρώπη

Υποκειμενική ευημερία στην Ευρώπη

Σύνοψη

Εισαγωγή

Το τι πιστεύουμε για τον εαυτό μας και το πώς αξιολογούμε την ποιότητα της ζωής μας εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες. Κάποιοι από αυτούς είναι αντικειμενικοί, όπως για παράδειγμα το εισόδημά μας και η αγοραστική μας δύναμη. Όμως η ποιότητα της ζωής μας δεν καθορίζεται μόνο από το βιοτικό επίπεδο που έχουμε πετύχει. Οι αντικειμενικές συνθήκες συνδέονται με την υποκειμενική μας ευημερία, η σχέση τους όμως δεν είναι γραμμική. Η παρούσα έκθεση εξετάζει τους ποικίλους παράγοντες που επηρεάζουν το επίπεδο υποκειμενικής ευημερίας. Διερευνά τον αντίκτυπο των διάφορων δημογραφικών και κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων, της υγείας, της κοινωνικής στήριξης και της ποιότητας των κοινωνιών όπου ζούμε, και εξετάζει σε ποιον βαθμό οι εν λόγω παράγοντες μπορούν να ερμηνεύσουν τις αποκλίσεις που παρατηρούνται στα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας των διαφόρων χωρών. Η μελέτη ερευνά επίσης το κατά πόσο η κοινωνική στήριξη και οι ποιοτικές δημόσιες υπηρεσίες μπορούν να μετριάσουν τον αντίκτυπο των δύσκολων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαίοι πολίτες, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στη βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Η έκθεση βασίζεται στα στοιχεία της έρευνας για την ποιότητα ζωής στην Ευρώπη - 2007 την οποία διενήργησε το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound) στα 27 κράτη μέλη της (ΕΕ27), στις τρεις υποψήφιες προς ένταξη χώρες (ΥΧ3) και στη Νορβηγία.

Πλαίσιο πολιτικής

Είναι ευρέως παραδεκτό ότι υπάρχει ανάγκη να οριστούν δείκτες ποιότητας ζωής οι οποίοι να υπερκεράζουν τους παραδοσιακούς οικονομικούς δείκτες, όπως το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ). Η παγκοσμιοποίηση, η γήρανση του πληθυσμού και η μετατόπιση προς την οικονομία της γνώσης είναι μερικοί από τους κινητήριους μοχλούς που ωθούν την ευρωπαϊκή κοινωνία σε ραγδαία μεταλλαγή. Οι αλλαγές αυτές μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα μια πιο απαισιόδοξη προσέγγιση της ζωής και υψηλότερα επίπεδα δυσαρέσκειας, ακόμη και εάν οι οικονομικοί δείκτες υποδεικνύουν ανάπτυξη και γενική βελτίωση των συνθηκών. Έτσι, διαπιστώνεται μια διευρυνόμενη απόκλιση ανάμεσα στην εικόνα που αποτυπώνουν οι στατιστικές και στην αντίληψη των ανθρώπων όσον αφορά τις συνθήκες διαβίωσής τους, γεγονός που χρήζει πολιτικής αντιμετώπισης. Τα αποτελέσματα της έρευνας για την υποκειμενική ευημερία μπορούν εν προκειμένω να αποδειχθούν χρήσιμα αφού:

- Οι δείκτες υποκειμενικής ευημερίας, όπως οι δείκτες ευτυχίας ή ικανοποίησης από τη ζωή, αποτυπώνουν το πώς οι άνθρωποι αξιολογούν την ποιότητα της ζωής τους με βάση τις δικές τους αξίες και προτιμήσεις
- Τα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας μπορούν να χρησιμεύσουν ως εργαλείο εξωτερικού ελέγχου των οικονομικών δεικτών και να λειτουργήσουν διορθωτικά.
- Τα αποτελέσματα της έρευνας για την υποκειμενική ευημερία είναι σημαντικός πόρος που μπορεί να αξιοποιηθεί κατά την εκτίμηση της σχέσης κόστους-οφέλους των πολιτικών εναλλακτικών.
- Οι αλλαγές στα επίπεδα της υποκειμενικής ευημερίας αποτελούν την «πυξίδα» της προόδου και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μέτρηση της επιτυχίας πολιτικών που στοχεύουν στην αύξηση της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνικής ένταξης.

Βασικά πορίσματα

- Υπάρχει μια σαφής ιεράρχηση του βαθμού ικανοποίησης από τη ζωή ανάλογα με την ομάδα χωρών, όπου υψηλότερα κατατάσσονται τα 15 παλαιά κράτη μέλη της ΕΕ (ΕΕ15), ιδίως οι σκανδιναβικές χώρες, έπονται τα 12 νέα κράτη μέλη (ΝΚΜ12) και, χαμηλότερα, βρίσκονται οι ΥΧ3.
- Το μέγεθος των διαφορών μεταξύ των χωρών και των ομάδων χωρών αποδίδεται στις διαφορές των χωρών όσον αφορά τις αντικειμενικές συνθήκες, όπως τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, οι κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες, η υγεία και η αναπηρία, η κοινωνική στήριξη και η ποιότητα της κοινωνίας.
- Η ανάλυση της υποκειμενικής ευημερίας υποδεικνύει ότι οι παραδοσιακές οικονομικές παράμετροι, όπως η υλική ευημερία, το εισόδημα και η ανεργία, εξακολουθούν να είναι σημαντικές για την ποιότητα ζωής των ανθρώπων.
- Για το άτομο, ο πλέον καθοριστικός δείκτης του βαθμού ικανοποίησης από τη ζωή είναι η στέρηση, ήτοι η αδυναμία αγοράς βασικών

αγαθών και υπηρεσιών. Η υγεία είναι ο δεύτερος παράγοντας που καθορίζει σημαντικά τον βαθμό ικανοποίησης από τη ζωή, σε όλες τις ομάδες χωρών. Η ανεργία και το εισόδημα (κυρίως στις ΥΧ3), η χαμηλού επιπέδου μόρφωση (ιδίως στα ΝΚΜ12) και η δομή της οικογένειας, διαδραματίζουν επίσης πολύ σημαντικό ρόλο.

- Η παράμετρος του εισοδήματος έχει μεγαλύτερη σημασία όταν, λόγω του μικρού του μεγέθους, δεν ικανοποιούνται βασικές ανάγκες. Όταν οι βασικές ανάγκες καλύπτονται, η σχέση ανάμεσα στο εισόδημα και στην υποκειμενική ευημερία είναι πιο χαλαρή. Το «συν» στον βαθμό ικανοποίησης που συνδέεται με το υψηλό εισόδημα είναι μικρότερο από το «πλην» στον βαθμό ικανοποίησης που συνδέεται με το χαμηλό εισόδημα.
- Η προβληματική υγεία μειώνει την υποκειμενική ευημερία σε όλες τις ομάδες χωρών κατά περίπου μία μονάδα (σε δεκαβάθμια κλίμακα). Η επίδραση της υγείας στην ευτυχία και στη συναισθηματική ευημερία είναι πιο μεγάλη ακόμη και από την επίδραση στον βαθμό ικανοποίησης από τη ζωή.
- Οι συνταξιούχοι έχουν υψηλότερα επίπεδα υποκειμενικής ευημερίας από τους εργαζόμενους, όπου παράγοντες όπως το εισόδημα και η κοινωνική στήριξη τελούν υπό έλεγχο. Αυτό υποδεικνύει ότι το εργασιακό άγχος και οι απαιτήσεις συνδυασμού εργασιακής και οικογενειακής ζωής διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μείωση της υποκειμενικής ευημερίας των εργαζόμενων ατόμων.
- Η μόρφωση επιδρά στην υποκειμενική ευημερία κυρίως μέσω του αντικτύπου της στο εισόδημα και στο βιοτικό επίπεδο. Ωστόσο, στα ΝΚΜ12 το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο συναρτάται άμεσα με τα χαμηλά επίπεδα ικανοποίησης από τη ζωή. Είναι χαρακτηριστικό ότι το υψηλό μορφωτικό επίπεδο δεν φαίνεται να βελτιώνει το επίπεδο υποκειμενικής ευημερίας όταν οι άλλοι παράγοντες είναι υπό έλεγχο.
- Τα άτομα που έχουν χηρέψει, έχουν πάρει διαζύγιο ή βρίσκονται σε διάσταση είναι λιγότερο ικανοποιημένα με τη ζωή τους, ακόμη και υπό ελεγχόμενες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες και υψηλά επίπεδα κοινωνικής στήριξης. Ο αρνητικός αντίκτυπος είναι μεγαλύτερος στην ευτυχία από ό,τι στον βαθμό ικανοποίησης από τη ζωή. Αυτό το μοντέλο διαπιστώνεται σε όλες τις ομάδες χωρών, με εξαίρεση την περίπτωση των χήρων στις ΥΧ3, όπου είναι ισχυρότερο στους διαζευγμένους και στους εν διαστάσει από ό,τι στους χήρους. Οι άγαμοι γονείς που μεγαλώνουν μόνοι τους παιδιά, εμφανίζουν ομοίως χαμηλότερα επίπεδα ικανοποίησης από τη ζωή στην ΕΕ15 και στα ΝΚΜ12.
- Η πρακτική και ηθική βοήθεια από την οικογένεια και τους φίλους είναι σημαντική για τη βελτίωση του βαθμού ικανοποίησης από τη ζωή στις ομάδες ΕΕ15 και ΝΚΜ12, αλλά όχι στην ομάδα ΥΧ3. Η οικονομική στήριξη, ή η ικανότητα συγκέντρωσης ενός ικανού ποσού σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, είναι σημαντική για τα άτομα που είναι ευάλωτα και βιώνουν στερήσεις.
- Η ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών είναι σε γενικές γραμμές σημαντική για τον βαθμό ικανοποίησης από τη ζωή και έχει ακόμη μεγαλύτερο αντίκτυπο στην υποκειμενική

ευημερία ατόμων που βιώνουν στερήσεις. Η ποιότητα των δημόσιων υπηρεσιών είναι σημαντική σε όλες τις ομάδες χωρών, ενώ η εμπιστοσύνη στα δημόσια ιδρύματα –ένα δεύτερο μέτρο για τη μέτρηση της ποιότητας της κοινωνίας– είναι σημαντική μόνο στην ΕΕ15 και στα ΝΚΜ12.

Δείκτες πολιτικής

- Από τα πορίσματα προκύπτει ότι για τη βελτίωση της υποκειμενικής ευημερίας και της ποιότητας ζωής, πιο σημαντική είναι η εστίαση στη βελτίωση της υλικής κατάστασης των λιγότερο ευνοημένων ατόμων παρά στην αύξηση του μέσου βιοτικού επιπέδου, παρότι ο τελευταίος στόχος παραμένει σημαντικός για τις πιο φτωχές ΥΧ3.
- Η βελτίωση της υγείας του πληθυσμού είναι καίριας σημασίας για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Παράλληλα με τις πολιτικές προαγωγής της υγείας και αντιμετώπισης των ασθενειών, προσοχή πρέπει να δοθεί και στην κατανόηση άλλων μεθόδων βελτίωσης της ποιότητας της ζωής άρρωστων ή ανάπηρων ανθρώπων. Ειδικότερα, χρειάζονται στρατηγικές που να εστιάζουν στη συναισθηματική ευημερία των ανθρώπων που αντιμετωπίζουν προβλήματα υγείας.
- Παρότι η μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι σημαντική για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού και για τη βελτίωση της ποιότητας εργασίας, δεν αναμένεται άμεσο όφελος προς την κατεύθυνση της βελτίωσης του επιπέδου ευημερίας. Εξαίρεση αποτελούν τα άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου στα ΝΚΜ12, όπου η προώθηση της πρόσβασης στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση αναμένεται να αποδώσει μεγάλους καρπούς όσον αφορά τη βελτίωση της υποκειμενικής ευημερίας.
- Η ποιότητα ζωής των ευπαθών ομάδων, όπως των ατόμων που έχουν χάσει τον σύντροφό τους ή μεγαλώνουν μόνο τους παιδιά, θα μπορούσε να βελτιωθεί με παρεμβάσεις πολιτικής που θα στοχεύουν στον περιορισμό της οικονομικής τους ευπάθειας σε περιπτώσεις έκτακτης οικονομικής ανάγκης.
- Η ποιότητα της κοινωνίας έχει σημαντική επίδραση στον βαθμό ικανοποίησης από τη ζωή στην ΕΕ15 και στα ΝΚΜ12, ιδίως για τα άτομα με οικονομική δυσπραγία. Οι υψηλού επιπέδου δημόσιες υπηρεσίες λειτουργούν ως αντίβαρο που μετριάζει τις συνέπειες των δύσκολων κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών. Η αναβάθμιση της ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών δεν είναι κατ' ανάγκη θέμα ποσότητας ή τύπου, αλλά τρόπου παροχής των συγκεκριμένων υπηρεσιών. Η προσήλωση των δημόσιων ιδρυμάτων σε έναν ανοιχτό και διαφανή τρόπο λειτουργίας με υποχρέωση λογοδοσίας θα μπορούσε να ενισχύσει την εμπιστοσύνη του κόσμου σε αυτά. Πρόκειται για ένα δεύτερο μέτρο μέτρησης της ποιότητας της κοινωνίας.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση για την *Υποκειμενική ευημερία στην Ευρώπη* διατίθεται επιγραμματικά στον δικτυακό τόπο <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef09108.htm>

Teresa Renehan, αρμόδια πληροφόρησης
ter@eurofound.europa.eu